

REMISSVAR

2021-10-04

Dnr: BO 2021-0196

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

En ny lag om ordningsvakter m.m. (SOU 2021:38)

(dnr Ju2021/02070)

Inledning

Barnombudsmannen har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet En ny lag om ordningsvakter m.m. (SOU 2021:38).

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen), som sedan 1 januari 2020 är lag i Sverige.

Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till vissa övergripande synpunkter samt till de förslag som vi bedömer som särskilt relevanta utifrån ett barnrättsperspektiv.

Allmänt om betänkandet

Barnombudsmannen konstaterar att såväl utredningsdirektiven som utredningens betänkande saknar referenser till barns rättigheter enligt barnkonventionen och krav på analys respektive analys av hur förslagen påverkar barns rättigheter. I propositionen till inkorporering av barnkonventionen¹ tydliggörs att lagstiftaren ska beakta och synliggöra barnkonventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen. Att kopplingar görs till artiklar i barnkonventionen är ett viktigt led i implementeringen av konventionen eftersom rättstillämparen i stor utsträckning söker stöd i förarbeten. Barnombudsmannen saknar en tydlig analys kring hur utredningen beaktat barnets bästa utifrån sitt uppdrag. För att inkorporeringen av barnkonventionen ska få reell verkan i lagstiftningsarbetet och i tillämpningen krävs att barnrättsperspektivet synliggörs på ett tydligare sätt än vad som gjorts i detta betänkande.

Barnombudsmannen vill i sammanhanget också peka på vikten av att involvera barn och unga i utredningsarbete inför framtagande av ny lagstiftning. Barnombudsmannen kan utifrån vad som står i betänkandet inte se att barn och unga har fått komma till tals i utredningen eller att särskilda överväganden kring barns delaktighet i utredningsarbetet har gjorts. Att barn och unga får komma till tals i alla frågor som rör dem är en av grundprinciperna i barnkonventionen

¹ Proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 74.

(artikel 12). Barns åsikter kan inhämtas på olika sätt, inte bara genom direkta samtal med barn utan även genom att exempelvis ta del av forskning eller liknande där barns åsikter framgår på ett utifrån ändamålet relevant sätt.

Barnombudsmannen bedömer att utredningens förslag har en påverkan på barn och barns rättigheter. Barnombudsmannen anser att en fördjupad analys utifrån ovanstående perspektiv behöver göras i det fortsatta författningsarbetet.

5.5.3 Rapporteringsskyldighet

Enligt utredningen bör en skyldighet föreligga för ordningsvakt att rapportera till Polismyndigheten om hen får kännedom om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa. Det framgår av betänkandet att om en ordningsvakt anmäler till Polismyndigheten att ett barn far illa eller riskerar att fara illa kan detta i sin tur aktualisera en anmälan enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, från Polismyndighetens sida. I förslaget till förordning om ordningsvakter anges att en ordningsvakt ska rapportera till Polismyndigheten om ingripanden och om andra förhållanden som Polismyndigheten bör få kännedom om.

Barnombudsmannen förstår förslaget som att skyldigheten att rapportera till Polismyndigheten om barn som far illa eller riskerar att fara illa är tänkt att rymmas inom formuleringen "andra förhållanden". Det anges emellertid också i betänkandet (s. 206) att ordningsvakt som fått kännedom om att ett barn far illa *har möjlighet* att rapportera detta till Polismyndigheten. Barnombudsmannen uppfattar detta som motsägelsefullt.

Ett syfte med utredningens förslag att ordningsvakters arbete i högre utsträckning än idag ska kunna komplettera Polismyndighetens arbete. Detta kan leda till att ordningsvakter får än mer information i sitt arbete om barn som far illa eller riskerar att fara illa. En ordningsvakt kan vara den representant för ordningsmakten som allra först kommer i kontakt med ett barn där det finns anledning att misstänka att barnet far illa och som därmed har förstahandsinformation om barnet i fråga.

Enligt artikel 19 i barnkonventionen ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande innefattande sexuella övergrepp.

Utifrån det ovan sagda saknar Barnombudsmannen en analys i betänkandet av frågan om huruvida också ordningsvakter, liksom poliser, bör omfattas av skyldighet att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

I alla händelser bör det i den föreslagna förordningen om ordningsvakter uttryckligen framgå att ordningsvakt ska vara skyldig att rapportera information om barn som far illa eller riskerar att fara illa till Polismyndigheten.

Barnombudsmannen vill också erinra om 14 kap. 1 c § SoL enligt vilken var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla detta till socialnämnden. Uppmaningen riktar sig till såväl allmänheten som sådana myndigheter och yrkesverksamma som inte omfattas av anmälningskyldigheten², alltså bl.a. ordningsvakter.

² Jfr. proposition 2012/13:10, Stärkt skydd för barn och unga, s. 44.

6.5.4 Utbildningens omfattning och övergripande innehåll

Det framgår av betänkandet (s. 60) att många ordningsvakter vittnar om att intensiteten i uppdraget har förändrats och beskriver ett ökat behov bl.a. av att ingripa mot ordningsstörande ungdomar. Det framgår också (se bl.a. s. 168) att det förekommer att ordningsvakter får ingripa mot barn under 15 år.

De utökade befogenheter som, enligt utredningens förslag, ska tillföras ordningsvakter kommer också beröra barn, i situationer där barnet i olika utsträckning kommer befinna sig i en utsatt position. Inte minst gäller det när ett barn kan bli föremål för kroppsvisitation. Det är enligt Barnombudsmannens mening viktigt att det upprättas tydliga ramar för hur det ska gå till när ordningsvakter ingriper mot barn. Frågor som behöver tydliggöras är t.ex. huruvida det ska vara obligatoriskt att ett sådant ingripande inte ska få göras av en ensam ordningsvakt, och huruvida manliga ordningsvakter ska få kroppsvisitera flickor.

Av artikel 40 i barnkonventionen framgår bl.a. att barn som misstänks för brott ska behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde och som tar hänsyn till barnets ålder.

Enligt artikel 16 får inget barn utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv eller i sitt hem. Barnombudsmannen vill i detta sammanhang särskilt betona att det är mycket viktigt att det finns tydliga ramar för ingripanden som kan komma att göras mot barn, så att det inte finns utrymme för godtycklighet från ordningsvaktens sida.

Barnombudsmannen är i grunden positiv till förslaget att ordningsvaktsutbildningen ska förstärkas. Men vill betona att det i den förstärkta utbildningen måste ingå moment som ger en gedigen kunskap om barns särskilda behov, situation och utsatthet för att ordningsvakter ska kunna bemöta barn på bästa sätt och i enlighet med deras rättigheter.

Barnombudsmannen är som framgår nedan gällande avsnitt 8.9.1 tveksam till ordningsvaktens lämplighet vad gäller de föreslagna utökade befogenheterna. För det fall förslaget ändå skulle bli verklighet, är det angeläget att det i vart fall säkerställs att ordningsvakter har den kunskap som krävs för att kunna utföra de uppgifterna.

8.9.1 Ordningsvakts befogenheter

Utredningen föreslår att ordningsvakter ska få vissa utökade befogenheter bland annat vad gäller transport av omhändertagna personer och kroppsvisitation för att kunna fastställa en gripens identitet.

Vad gäller kroppsvisitation, anges i betänkandet (s. 200) att de situationer det ofta är fråga om är när den gripne misstänks för enklare brott som t.ex. klotter eller skadegörelse. Det vill säga brott där den gripne många gånger kan vara ett barn.

I betänkandet (s. 73 f.) anges att en väl fungerande ordningsvaktskår enligt utredningens bedömning i ökad utsträckning kan komplettera Polismyndigheten. Men även att en ordningsvakt emellertid inte bör användas för ett uppdrag som kräver mer kompetens än vad ordningsvakter förutsätts besitta. Polismän har lång utbildning, gedigen kompetens och dessutom stöd från myndigheten när de ska utföra sina arbetsuppgifter. Polismän har således, enligt vad som anges i betänkandet, bättre resurser för att möta och hantera besvärliga situationer än vad en ordningsvakt har. Ordningsvakter har väsentligt kortare utbildning och de

arbetar ofta ensamma eller i små grupper. De saknar dessutom det stöd som följer med att vara del i Polismyndigheten.

Barnombudsmannen är utifrån detta och utifrån ett barnrättsperspektiv tveksam till ordningsvaktens lämplighet vad gäller de föreslagna utökade befogenheterna. Som beskrivs ovan har polisen genom sin långa utbildning m.m. bättre resurser att hantera vissa besvärliga situationer. Att barn är föremål för ingripande kan vara ett exempel på en sådan situation. Grundläggande förutsättningar för att genomföra förslagen är att ordningsvakterna har fått en gedigen kunskap om barns särskilda behov, situation och utsatthet, att ramarna för ordningsvaktens ingripande mot barn är klarlagda och att det är tydliggjort hur uppföljning av detta ska ske (jfr avsnitt 6.5.4 ovan).

Föredragande i ärendet har varit juristen Karin Juhlén. I den slutliga handläggningen av ärendet har även t.f. avdelningschefen Tove Björnheden deltagit.

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman